

B E S Z É D,

MELYET AZ 1885-1886.

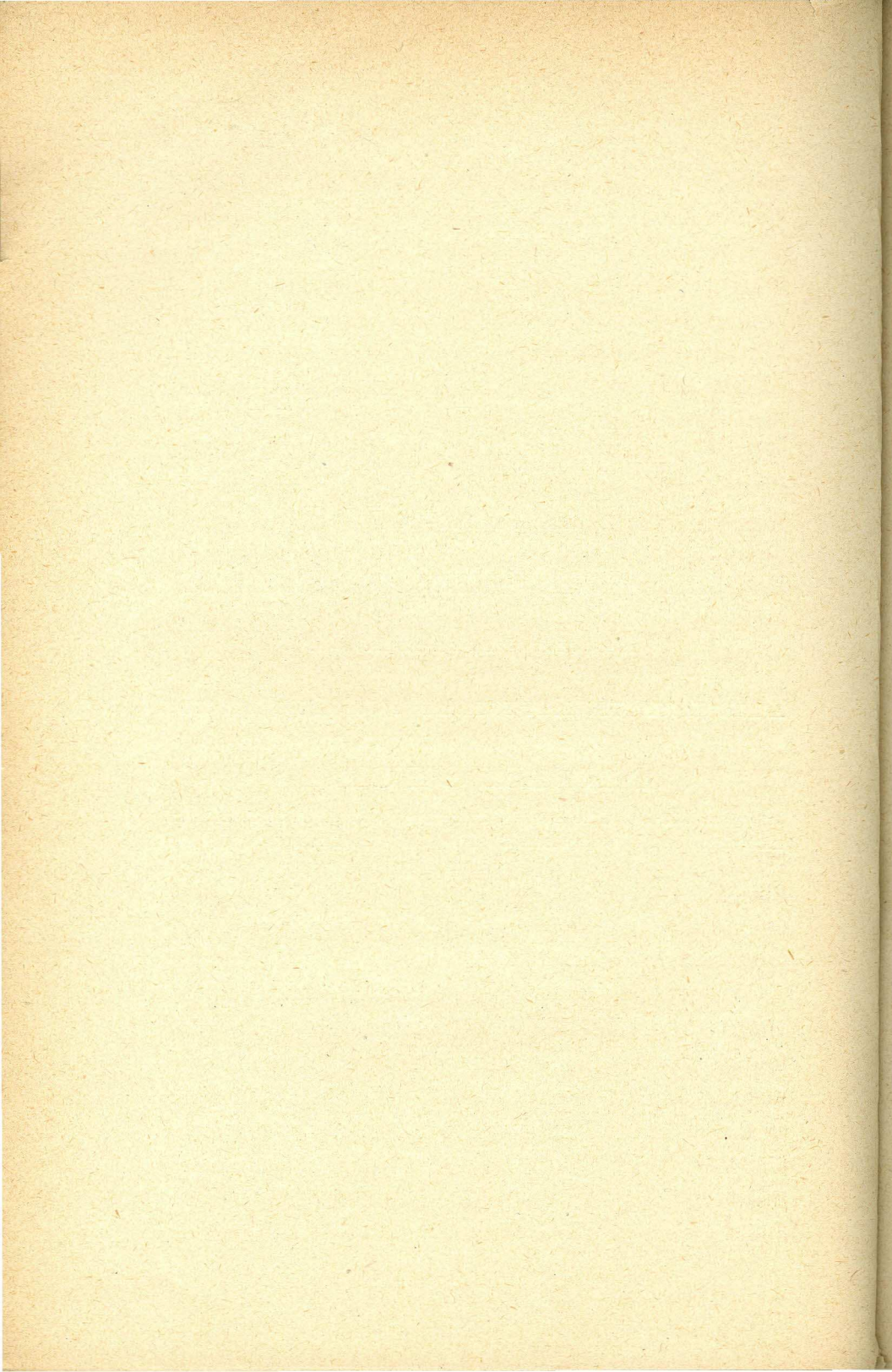
EGYETEMI TANÉVNEK ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSAKOR

1885. ÉVI SZEPTEMBER 8-án

A KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM IFJUSÁGÁHOZ INTÉZETT

ANTAL GYULA

JOGTUDOR, KÖZ- ÉS VÁLTÓ ÜGYVÉD, AZ EGYHÁZJOG NY. R. TANÁRA, PÉCS SZ.
KIR. VÁROS ORSZÁGOS KÉPVISELŐJE SAT., A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR
DÉKÁNJA.

Tisztelt uraim!

Egyetemi polgárok !

Ha rövid akarnék lenni és egy mondatnak hangsúlyozásával óhajtanám kifejezni azt, a mit egyetemünk polgárainak egésznek úgy, mint minden egyesnek külön-külön szívére szeretnék kötni, úgy azt mondanám; „Teljesítse mindenki kötelességét!“ És azt hiszem, hogy ez esetben is teljesen megfelelnek kartársaim bizalmából elfoglalt tisztetek; mert egyetemünk ifjúságának kezébe ama mondatnál is oly zászlót nyujtanék, mely — ha jelszavához híven az ifjúságban pontos és lelkiismeretes követőkre talál, — méltó, — egyrészt azon várakozásokhoz, melyeket az ország épen úgy, mint a művelt társadalom, a szülők úgy, mint a tanári kar ifjúságunk kötelességszerű tevékenysége iránt jogosultan táplál; másrészt azon fontos érdekhez, melyek államiságunk, nemzetiségünk és a tudomány szempontjából az ifjúság kötelességszerű haladásához kötve vannak.

De tisztetek, az egyetemi polgárság iránti különös vonzalmam, a most említett várakozások és érdekek fontosságának igazi és mély átérzése, valamint azon melegen táplált reményem, hogy egyetemünk ifjúsága az igaz és egyenes szót szívesen fogadja, annak megfelelőleg cselekedni is fog: örömteljes feladatommá tesz, hogy az egyetemi ifjúság kötelességeire vonatkozólag alkalmoszerű fejtegetésbe bocsátkozzam.

Az egyetemi ifjúság élethivatásának betöltése szempontjából tulajdonképen kétféle kötelesség különböztetendő meg:

Az első értelmezés szerint kötelességeit legalisoknak nevezhetem; azon kötelességek ezek, melyeket a törvények és rendeletek stb. előírnak és melyek egyenként véve: az előadások látogatására, a colloquiumokban való részvételre, a demonstratív módszert feltételező tudományszakoknál a szükséges gyakorlatok és kísérletek keresztülvitelére, a kifogástalan magaviseletre és komoly, férfias magatartásra vonatkoznak, de melyekkel én itt ezen elősoroláson túl bővebben és részleteikben foglalkozni fölöslegesnek tartom, mert hiszen egyetemünk azon ifjúságáról, mely egy-, két-, három sőt négy évet is már az egyetemen eltöltött, — de ifjuságunk azon részéről is, mely most először lép az „alma mater“ kebelébe, — fel kell tételeznem azt, hogy ezen most elősorolt kötelességeket teljesen és tökéletesen ismeri, azok lelkiismeretes teljesítésének élénk tudatával bir és hivatása iránt buzgó érdeklődésénél fogva mindent el fog követni, hogy ezen törvények, szabályok és rendeletek teljes szigorának eleget tegyen.

A felavatás okmányával kezében, az ismeretszerzés iránti vágygyal a kebel mélyében, a tudomány ezen csarnokaiban összegyülekező ifjúság előtt minek magyarázni azt, a mi előírt kötelességére nézve a törvények- és rendeletekben foglaltatik? Annyi volna ez, mint a hazája sorsáért dobogó szívű harczostól kérdezni, — tudja-e mi a kötelessége, mikor a riadó csatakürt harczsorba szólítja.

Hiszen az természetes, hogy ennek harczolni,

küzdeni, — ha kell életét is feláldozni, amannak — az ifjúságnak — tanulni, ismereteit gyarapítani és erről időnkint bizonyítékot szolgáltatni előírt kötelessége.

Ez oknál fogva nem csupán ezen kötelesség az, melyet én egyetemünk ifjúságának szívére kötni óhajtok, — nem egyedül ez az, melyre én a fiatal elme fogékonyságát irányozni kívánom. Azon — magasabb szempontból vett — kötelességet kívánom én itt hangsúlyozni, melynek forrása a határtalan munkakedv, — jellege: a szünet nélküli, komoly tudományos elfoglaltság — és mérve: egyetemünket és ifjúságát megtisztelő és hírnevéhez méltó tudományos siker és eredmény. Azon magasabb szempontból vett kötelességet értem, mely nem a szabályban és rendeletben, hanem a munkáló ész, a lelkesülő szív és a jól felfogott köz- és egyéni érdek sugallatában bírja teljesítésének motivumait, — azt a kötelességet értem, melyet — hazánk sorsának előbbre vitele iránti vágy, a tudomány fejlesztésének meleg lelkesültsége, — és az ezekkel nem ellentétben álló jogos ambitio szülnek.

Nemcsak azt tenni, amit a törvény parancsol, többet annál, sokkal többet!

A kötelesség e neme a harczosnak nemcsak azt parancsolja, hogy az ellenségnek ártson, de azt is, hogy győzzön; a joghallgatóknak: ne csak tudja a jogokat, hanem ismerje fel ezek és a társadalmi életviszonyok közötti összefüggést, — hogy ekként az életviszonyok átalakulásával a jogintézmények átalakításának szüksége iránti meggyőződésre jutva, azok módosítására közreműködni is képes legyen;

az orvostanhallgatónak: ne elégedjék meg egyedül

az emberi test statikai és dinamikai elemeinek és törvényeinek ismeretével, hanem hogy ezek tekintetében a tudományos biztosság oly fokát érje, hogy a szenvedő emberiségnek nyújtott segélye — a közegészségügy terén positiv eredményekre vezessen ;

a történésznek: hogy az emberiség, különösen nemzetünk eszmevilágában közismeret erejére emelni törekedjék a történelem philosophiájának azon tanát, hogy a népek eszményeiket a jövőbe helyezzék és ne a múltban keressék.

Az egyetemi ifjúságnak tudatára kell jutnia annak, hogy a jelenkor és a jelen társadalom rendkívüli munkát parancsol.

Volt idő, mikor az egyetemeken összesereglett ifjúság valóban aranykorát élte és megérdemelte az arany ifjúság czímét, — mert aranyat költött és édes kevesett dolgozott, hiszen társadalmi dogma volt, hogy mihelyt valaki magyarnak, az egyúttal tudósnak, különösen „prókátornak“ született. És vannak, kik e kort a dicsőség attribútumaival veszik körül! Valóban sajnálatra méltó ifjúság!

Volt idő, mikor egyetemünkre az ország ifjúsága azon czélból zárandokolt, hogy a főváros világzájában — az alma mater még környékétől is távol, talán nem is ismerve a tiszteletnek azon ősz alakjait, kiknek szavain — az ifjúság egy kisebb része — nap nap mellett buzgó áhítattal csüngött, egy két olyan esztendő töltsön el, mely egykoron majd mint érdekes emléklap legyen megjelölve a többi könnyelműen eltöltött évek sorában.

Volt idő, mikor még politikai tendenciák úgy szerepeltek, mint az egyetemi ifjúság tanulásának akadályai.

Ez idők örökre elmúltak! Soha kor és társadalom az ifjúság munkája iránt oly követelésekkel nem lépett fel, mint most. Aranykorban élünk újra, de oly értelemben, hogy a korhoz méltóan aranyértékű munkát végezzünk.

E kor munkát ad, de munkát követel is. A társadalmakat, mint az egyéneket is csak a munkásság és a munkátlanság alapján osztályozza, csak ezek szerinti különbséget ismer. Az osztályozás minden más categoriája elvesztette jelentőségét, mert elvesztette értékét.

Rendkívüli kötelesség, mint kiváló munka tehát az, melylyel a mostani kort barátunkká, előnyeit és vívmányait boldogulásunk eszközévé tehetjük.

Óhajtanám, hogy a kötelesség e nemének átérzett szózata egyetemünk ifjúságát az egyetem látogatóiból a buvárkodó ifjúság fokára emelje!

Óhajtanám, hogy egyetemünk ifjúsága ne mindennapi, de — ha már nem rendkívüli — legalább is kiváló munkát végezzen!

Óhajtanám, hogy az ifjúság munkásságának általános színvonala annyira emelkedjék, hogy a dicséretes kivételek szabálylyá alakulva — 10 hó múlva az összes érdekelt körök háláját és köszönetét érdemelje ki a maga számára.

Tisztelt egyetemi ifjúság! Két okom van arra, hogy rendkívüli munkássága és rendkívüli kötelesség teljesítése iránti óhajomnak kifejezést adjak.

Az első: a tudományok fejlődésének rendkívüli mérvében rejlő dogmaticai,

a másik épen hazánk sajátságos helyzetéből levezetett czélszerűségi ok.

Elemezzük ezen okokat részletesebben. Újabb időkben a természettudományok fejlődése következtében a tudománynak mind módszere, mind anyaga teljesen megváltozott. A módszer más — az anyag hasonlíthatatlanul bővebb lett.

Az inductiv — helyesebben az objectiv módszer szerinti ismeretszerzésnél a tünetmények vagy viszonyok törvényeinek megállapítására nem is gondolhatunk mindaddig, míg azok elemeit és feltételeit részletesen, — kétséget kizárólag — bebizonyítva nem ismerjük.

Ez oknál fogva a leíró tanok a részletek felfedezésében, — az elméleti tudományok pedig a felismert részletek alkalmazásában és törvénynyé emelésében végtelen feladatok előtt állanak.

Az anorganicus világra vonatkozó leíró tanok (geologia, mineralogia és némileg a paleontologia) részleteikben keresik az összefüggést az organicus világgal; az organicus világra vonatkozó leíró tanok (növény-, állattan-, anthropologia) ismét egyrészt maguk között, másrészt a superorganicus-socialis világgal.

Az ezen tünetményekre vonatkozó elméleti tudományok, ú. m. az anorganicus világra nézve a physika és chemia, — az organicus világra vonatkozólag a bioilletőleg physiologia, — a társadalmi azaz superorganicus viszonyokra vonatkozó sociologia a legszorosabb összefüggésben állanak egymással, úgy, hogy az anorganicus világra vonatkozó törvényeknek hódol a növény- és állatvilág is, csakhogy ezek mellett és

ezezen kívül még külön specialis bio- illetőleg physiologiai törvényei is vannak és ismét az organicus világra vonatkozóknak hódol a superorganicus is, csak-hogy azok mellett és azokon kívül specialis társadalmi törvényei is megkülönböztetendők.

A mint látjuk, uraim, nincs ellentét a különböző tudományágak között, sőt annyira és oly szorosan függenek össze, hogy egyik a másika nélkül, különösen a fentemlített sorrendben, az utóbbiak a megelőzők nélkül tudományosan nem is ismerhetők fel. Mathematica, physica, chemia, biologia illetőleg physio-psychologia és sociologia azon sorrend, melyben minden következő valamennyi előbbinek törvényeire és elveire utalva van.

Ebből következik, hogy a legcomplicáltabb, a socialis viszonyok törvényeit, az azokat megelőző egyszerűbb viszonyokkal foglalkozó tudományok törvényeinek ismerete és alkalmazásba vétele nélkül felismerni, annál kevésbé megállapítani.

Ki tehát a sociologia legcomplicáltabb viszonyait meghatározó törvények ismeretéhez emelkedni — tudományos alapon — akar, annak a mathematica legegyszerűbb törvényeiből kiindulva a physica, chemia, biologia és physio-psychologia rögzös utain kell áthaladni.

Ebből következik most már, hogy nem a legkönnyebb, hanem épen a legnehezebb (mert legcomplicáltabb) tudományágak képezik a socialis tudományokat. De következik egyúttal az is, hogy a felszínen úszó közvéleménynek milyen téves az erre vonatkozó felfogása.

Az az idő ugyanis régen eltűnt, mikor a meta-

physikusok az egyén szellemi és érzéki tulajdonságából kiindulva a jog- és államtudományok terén a legphantastikusabb rendszereket pusztán a fegyelmezett elme szigorú következtetésével állapították meg.

Most, a socialis törvények kifejtésénél, az objectiv módszer azon utait és eszközeit kell alkalmazásba vennünk, melyeket az ethnographia, ethnologia, anthropologia, physio-psychologia, statistica nyújtanak, — melyek ismét feltételezik a tudományok sorrendjében főntebb említett természettudományokat. Így fogva fel a jog- és államtudományokat, mint megannyi más előző tudomány tanait feltételezők és a legcomplicáltabb viszonyokra vonatkozóak a legkitartóbb munkát és a legsokoldalúbb foglalkozást követelik.

Ezen összefüggésben tekintve a tudományágakat, látjuk, hogy egymásra vagyunk utalva, különösen a természettudományokkal foglalkozók valóságos bányászai a sociális tudományoknak. Minden egyes fölfedezett törvényük a sociális viszonyok átalakulásának egész sorát vonja maga után. Hogy csak egy példával éljek: a chemiának azon fölfedezése, mely szerint az állati és emberi vérszemesék között absolut különbség létezik a sociális tudományok egyik ágában (a büntetőjogban, különösen az ölés és testi sértés bizonyítási tanában) kiszámíthatlan előnyöket vont maga után.

A tudományok ezen sora mellett szabad-e arra még csak gondolnunk is, hogy mi az előirt kötelesség keretére szorítkozva töltjük el egyetemi életünk drága éveit?

A feladatok ezen óriás mérve előtt megengedhető-e, hogy napokat vagy éppen heteket a fölösleges szórakozás édes mámorában pazaroljunk el?

Nem, uraim, erre a világ semmiféle ifjúságának, a magyar ifjúságnak pedig legkevésbé van ideje!

Láttuk, hogy a tudományok módszere úgy, mint anyaga és egymásra való utaltságuknál fogva — azok bármely ágában munkálóra nézve a kötelességek kiváló — mert többszörös — mérve vár. A ki Nagy Alfréd állítólagos mondása szerint egy 24 órán belül 8 órát szórakozásra, 8-at pihenésre és csak 8-at munkára és kötelességeinek teljesítésére fordítana, az a gőz- és villámerő által mozgatott mai munkarendszerben csak olyan szerepet töltene be, mint a gőzmozdonnyal közösen egy célpont felé törekvő csiga — a gőzmozdonnyal szemben.

Említettem, hogy a rendkívüli munka és kötelesség teljesítésnek különösen két okát tudom hangsúlyozni: az egyik dogmaticai az, melyet az imént részleteztem, és mely a tudományok sorrendjéből, azok egymás közötti szoros összefüggéséből és egymásra való utaltságából ered; a másik ok, mely engem az előbbi mellett önök buzdítására felhív, hazánk különös szükségletei és érdekeivel függ össze, oly értelemben, hogy ifjúságunknak a tudomány terén kifejtendő rendkívüli munkája és kötelessége, meg fogja nyitni az utakat és eszközöket, melyek segítségével amaz érdekeit előbbre vihetjük és szükségleteit kielégíthetjük.

Kétségtelen, hogy az egész emberiség életviszonyainak átalakítása tekintetében kiszámíthatlan a tudomány vívmányainak hatása, bizonyosnak kell lenni e hatásnak tehát az emberiség egy részének, egy nemzetnek életviszonyaira nézve is.

Be kell ezt látnunk, ha figyelemre méltatjuk a

tudományosság terén működő férfiak egyéni tulajdonait és be kell látnunk, ha egy pillantást vetünk a történelem útaira.

Kik azok, kik azon rendkívüli munkát végzik, mely azután, mint a tudomány hatása az egész emberiség, vagy egy nemzet boldogítása terén nyer érvényesülést? Férfiak, kik nemzetünknek legjobbjai közé tartoznak, kik koruk eszmevilágában mint fénypontok világítanak, kik megértik a társadalom eszményeit, megérik szíve titkos dobbanását és kik a gondolatok-, érzelmek- és szükségleteknek oly kifejezést adnak, melynek — mint eddig nélkülözött törvénynek — mindenki önként engedelmeskedni kész.

Mi áll útjában annak, hogy hazánk és egyetemünk derék ifjúságának többsége e férfiak szerepkörét betölteni törekedjék?

Van erkölcsi, van anyagi akadály talán? Nem ismerünk ilyet.

A kutatás, a buvárkodás, a szellem szabadsága abszolút itt — egyetemünkön.

Fajunk és így az átöröklés törvényei szerint annak hajtásai is, az anthropologia tanúsága szerint — a szellemi képességek oly átlaga fölött rendelkezik, melynek alapján egyetemünk ifjúságának csak akarni kell, és a tudomány e csarnokaiban a tudományos munka legintenzívebb és legextenzívebb mérve indulhat meg.

Ne késsünk az előirt kötelességen felüli munkába fogni; minden késedelmi percz hazánk és nemzetünk kárával van összekötve.

Hívjuk tanúságul a történetet, mely megmondja, hogy az emberiség minden korszakában az átalakulá-

sok legfontosbjai, mind a tudományok befolyása és hatása alatt vitettek véghez!

Nem kell hinni, hogy Plato művei; de egyáltalán a görög bölcsészeti rendszerek a görög nemzeti élettel semmi összefüggésben sem állott, merő abstractiók lettek volna. Legalább is kölcsönös volt a hatás. A mint egyrészt a görög nemzeti és társadalmi élet kihatott a philosophia különböző rendszereire, úgy viszont az utóbbiak ereje kétségtelenül befolyást gyakorolt a közélet átalakulásaira.

Ki tagadhatná, hogy a reformatio azon hatás alatt indult meg, melyet a renaissance-korban a tudományok és művészetek újra éledése idézett elő?

Hogy a francia forradalmat az encyclopaedisták, továbbá Rousseau és Montesquieu tanai készítették elő, az senki előtt sem lehet kétséges.

A jelen század 3—4-ik tizedében felébredt constitutionalis szellem ama tudományos buvárkodásban birta forrásait, melyet az angol közjogi és politikai viszonyokra vonatkozólag a tudományos világ európa-szerte kifejtett és mely egy-két tizeddel ama constitutionalis mozgalmakat megelőzte.

És vessünk végül egy tekintetet hazánk 30—40 éveinek történetére, meggyőződünk, hogy a mélyreható átalakulások egész sora azon férfiak tudományos szellemének köszönhető, kik mint egy új világból jött herosok a tudomány nyújtotta új fegyverekkel támadtak a társadalmi megkövültség ama rendszerére, mely a középkorból maradt reánk. Mily hatása volt ama kiváló munkának, tudjuk. Hiszen ama rendszer romjaiból csakhamar a modern kor intézményeinek azon temploma épült fel, melynek körvonalait a 48-iki

korszaknak köszönhetjük és melynek tovább építésén a jelen nemzedéknek, de még a jövőbelinek is munkálni hivatását képezi és képezendi.

A kiváló tudományos működésnek hatása a társadalmi és állami életre vonatkozólag azonban különbözőképen nyilatkozik.

Találkozunk népekkel a történelemben, melyeknél a tudomány fejlődése és virágzása a társadalmi és állami élet átalakulásait csak követte. Ez — a mennyiben a tudományt, mint tudományt a nép és társadalmi élet primitív alakjaira vonatkoztatjuk, mindenütt előforduló általános jelenség. A nép- és társadalmi élet kezdetén sehol sincs tudomány — és sokáig sokkal lassabban fejlődik, mint a társadalmi és állami élet igényei és szükségletei. Azért itt az átalakulások — a tudományos öntudatra jutott elvek hiányában — a szükségleteknek megfelelőleg ösztönszerűleg vitetnek véghez. De lehet az — ezenkívül — a hanyatló népeknél előforduló jelenség is, midőn ugyanis a népélet minden egyéb tényezői annyira elkorhadtak, hogy ezek mellett egyik vagy másik irányú legvirágzóbb tudományág sem képes többé a többi korhadtt részeket fejlődő életre támasztani.

Nyilatkozhatik továbbá a tudomány hatása előzőleg és egyidejűleg. Előzőleg úgy, amint azt a reformatioról, a francia forradalomról, a jelen század constitutionalismusáról vett példákkal illusztrálni törekedtem. Végre egyidejűleg is, a mire nézve a jelenkor magasabb culturájával dicsekvő államok kitűnő példa gyanánt szolgálnak.

Ezen európai magasabb culturával bíró államok között és mellett, melyik állam még különösen az,

melynek fejlődését a többiek folytonosan kíváncsi és azok közül egyesek nem épen jóakaró tekintettel kísérik? — melyik az, mely a nyugat és kelet között beékelve, a nyugat culturájára utalva — ezt egy évezreden keresztül ápolni, de egyszersmind épen oly hosszú évezreden keresztül karddal a kézben védelmezni kénytelen volt? — melyik az, mely jelen szerencsésebb helyzetében új alapokon ugyan, de viszonylag csekély erők- és tényezőkkel — amaszt, értem a nyugatot — a leggyorsabb lépésekkel utólélni, — az elérteket a kelettel közvetíteni hivatva van? könnyen kitalálhatják, hogy szeretett hazánk — szép Magyarországunk.

De gyorsan csak azon nép haladhat előre, mely jó, biztos úton és teljes erővel halad.

Nemzetünk fejlődésének biztos útait a tudományok kiváló fejlesztésével kell kijelölnünk, a haladás teljes erejét, — anyagi és erkölcsi tényezőinek egészségében kell keresnünk.

Ezek folytán tudatára jutva hazánk culturális hivatása és rendeltetése iránt, tudva a tudománynak hazánk életbevágó érdekeire nézve szinte varázsszerű befolyást gyakorló hatásait — kérdezem, hazánk ifjainak melyike volna az, ki a tudományok terén kifejtethető kiváló munkásság által — a tudományok ama specialis hatását hazánk érdekében öregbíteni nem sietne, illetőleg lelke egész erejével ezen célra nem törekednék?....

Melyek hát azok az érdekekek közelebbről meghatározva, melyek közéletünk jelen állapotában egyetemünk ifjúságának tudományos működése általi előbbrevitelre igényt tartanak?

Ha pessimista lennék, azt mondhatnám, hogy közéletünk minden ága a jelen ifjúságának, mint a legközelebbi jövő férfiainak teremő és javító kezére vár. De én e sötét mértéket alkalmazni nem akarom, mert nem is volna alapos.

Így, hogy e nézetemet indokoljam, — politikai institutióink — fenforgó nézeteltérések daczára — oly alapon nyugosznak, hogy ifjúságunk férfikorába lépve — ha az ősök nyomdokain haladni fog és a mérséklet útját követendi, — rendkívüli feladatok előtt e tekintetben előreláthatólag nem álland.

Valláserkölcsei érdekek — mint a népelet psychoethikai nyilvánulásának egyik legfontosabb neme tekintetében hazánk társadalmában oly nemes felfogás uralkodik, hogy ezekre nézve bármiféle irányból is jöhető veszély nem is gondolható. Ha itt-ott kivételképen az erkölczstelenség mérge nagyobb elterjedést nyer, a nagy társadalom büntető ítélete és azoknak fokozottabb mérvű köteleességteljesítése, kik ez érdekek ápolására hivatva vannak — e bajt is könnyen elháríthatják. Különösen bizonyos a siker, ha a hivatottak tudatára jönnek annak, hogy mint mindenütt, a valláserkölcsei téren is — a megváltozott viszonyok között a köteleességteljesítés megszokott mindennapi útjai és módjai nem elegendők, hanem azokat olyanokkal kell pótolni, melyekkel a romlott viszonyok és nagyobb bajhoz arányítva, nagyobb erőt fejthetünk ki. Átalában véve tehát különös feladat az ifjúságra nézve itt sem vár.

Nemzetiségünk veszélylyel fenyegetett igényeire az egész magyar társadalom terjesztette ki védő szárnyait és mint egy óriás, erőt, hatalmat és tekintélyt,

— az államot is meghaladó mérvben — fejt ki érdekében. E szempontból a magyar ifjúságra nézve elég, ha magyar szíve helyén marad.

De a hol a nemzetnek és egyetemünk ifjúságának különösen nemcsak fentartani, hanem létesíteni is, nemcsak ápolni, hanem felépíteni is, nemcsak tenni, hanem teremteni is rendkívül nagy tér nyílik, — a hol lelkesültségének egész hevét, tetterejének teljes mérvét és tudományos működésének összes ágait fel lehet és fel kell használnia: azok az állam gazdasági és az ország közegészségügyi érdekei.

E két érdek az, mely végső elemzésben véve, a nemzeti élet alapját képezi; e két érdek az, melytől valamely nép állami és társadalmi haladása van feltételezve; a kettő az, mely nemzeti életünk jelen körülményei között a legmostohább állapotban van; e két érdek tehát az, mely egyetemünk törekvő és hazája javáért lángoló szívű ifjúságának kell, hogy kiváló tudományos működésének célpontját képezze.

De nem kell azt hinni, hogy ezen nemzeti érdekek kiváló ápolása egy vagy két izolált tudományág művelésének volna egyedüli feladata. Ellenkezőleg, a tudományok összes ágai, valamint e kettő ügyében, úgy a közélet bármelyik más érdeke terén egyaránt fontos és közös feladattal bírnak. Gondoljunk csak arra, hogy egy virágzó nemzeti irodalom, vagy virágzó művészetek stb. a gazdasági élet milyen ereit nyitják meg; vagy a chemia, physika stb. a gazdasági élet milyen viszonyait állapítják meg és a közegészség fejlesztésére milyen új eszközöket állítanak elő; vagy végül az orvosi — illetőleg általában a természettudo-

mányokon alapuló jog- és államtudományi ismeret, milyen üdvös munkát fejthet ki úgy a közegészségügy, mint a közgazdasági érdekek terén. És hogy a vallás-erkölcsi tevékenység úgy a gazdasági, mint a közegészségügy terén kiszámíthatlan becsű eredményeket vonhat maga után, azt minden további fejtegetés nélkül elég csak megérintenünk is.

E szerint egyetemünk összes ifjúságának tudatára kell jönnie annak, hogy kiválóan ezen érdekek tekintetében valamennyi szakban működőknek kiváló munkát és kiváló kötelességet kell teljesíteni.

Hazánk jövője a haladásban, gyors lépésű haladásban fekszik. Hogy ily módon haladhassan: vagy onosnak, — és hogy ez lehessen — népének egészségesnek kell lenni. A közegészségügy kedvező volta nemzeti vagyont képez, mely annál nagyobb mérvben nő és növeszti az állam vagyonát és erejét is, minél biztosabb alapokon nyugszik az egyéni és a közegészségügy.

Hogy nemzetek fejlődése és ereje számbeli erejétől és különösen nemzetközi helyzetéből vett viszonylagos népességszámától függ, az kétségtelen. Mi magyarok pedig óriási nemzetek között maroknyi nép vagyunk. Népességünk száma még eddig nem apad ugyan, — ami már szerencsétlenség volna, — de nem is szaporodik úgy, amint éppen helyzetünknel fogva kívánatos, sőt szükséges lenne. És a mi hazánk legjobbjainak méltó aggodalomra szolgáltat okot azon körülmény, hogy a közegészségügy szomorú állapotának oka azon sajnos indolentiában keresendő, melylyel — az ide vágó törvényes intézkedések daczára — az ember becsét éppen azon hatóságok mérik, melyek-

nek az emberanyagot minden veszélyek ellen a legnagyobb gonddal védelmezni törvényszabta kötelességük volna.

Az iránt, hogy a közegészségügyhöz faji, nemzeti és állami érdekek kötve vannak, hatóságaink, tisztelt a kivételeknek, fogalommal sem birnak, sőt társadalmunk azon köreiből is, melyek a műveltség zománczával veszik magukat körül, a közegészségügy állami érdeke iránt nem létezik oly fokú érzék, mint kellene.

Pedig sem vagyoni, sem műveltségi, sem erkölcsi, sem vallási érdek nem előzi meg a közegészségügyet; mert egészséges nép lehet és lesz vagyonos, művelt, erkölcsös és vallásos, ellenben egészségében degenerált nép képtelen a munkára és mint munkátlan, míveletlen, erkölcstelen és vallástalan, egyszersmind.

Egyetemünk ifjúságának tehát becses figyelmébe ajánlom, hogy a tudományos műveltséggel együtt jár az érdekek magasabb szempontjainak felismerése, — ezzel együtt a kötelesség, azoknak megfelelő formulázása — és a törekvés, azoknak tudományos alapon való igazolása iránt.

A gazdasági érdekek körüli fontos feladata a tudományos pályán működő ifjúságnak kettős: pozitív és negatív.

Positív, amennyiben fáradhatlan tudományos tevékenység által törekednie kell az egyéni tisztességes és ennek folytán a közvagyonosodás útjait, forrásait és eszközeit megnyitni.

Tudnunk kell, hogy a tudománynak minden új vívmánya egyszersmind gazdasági előny is.

De van negatív feladata is. És ez abban áll, hogy lankadatlan kötelesség teljesítésével akadályozza meg azt, hogy a kötelesség-mulasztás — mely nálunk szinte már aggasztó rendszert képez — vagyoni veszteségben nyerje aequivalensét.

Szabály erejére emelhetjük azt, hogy akármely téren tanúsított kötelességmulasztás végső elemzésben, az egyéni vagy állami vagyon veszteségben nyelendő kifejezését.

Köztudomású dolog pedig, — a minek ostromlására közéletünk kimagasló alakjai is már többször emelték nagytekintélyű szavukat, — hogy társadalmunk legnagyobb részében a kötelességérzetnek azon mérve, mely az ifjúkornak célja felé haladtában szárnysebességet ad, a férfikornak tiszteletet és kitüntetést hoz, az aggkort pedig a lelkiismereti nyugalommal ajándékozza meg, mondom a kötelességérzetnek azon mérve társadalmunk legnagyobb részében — nem létezik.

A pór és király, és ezek mellett kevesen mások teljesítik kötelességeiket tökéletesen; a társadalom többi részében a kötelesség oly teher, mely alul — ki csak teheti — magát kivonni törekszik, mindegy, vonatkozzék a kötelességteljesítés iránya saját egyéni vagy az állam érdekeire.

Ki nem látja ezen kötelességmulasztási, illetőleg másokra hárítási rendszer és az egyéni, valamint állami kedvezőtlen gazdasági állapotaink közötti összefüggést?

E társadalmi kór orvoslásához egyetemünk ifjúsága nagy mérvben hozzájárulhat, amennyiben tudományos működésének fontosságától áthatottan, élénk kötelességérzettel mindenekelőtt előljár. Kiváló kötelességeinek teljesítésével egyrészt productív munkát végez, másrészt példájával a kötelességmulasztások improductivitását is megakadályozza.

Tejessítsék tehát, uraim, kötelességeiket első sor-

ban, mint a tudomány felavatottjai, teljesítsék, mint erkölcsi subjectumok lelkiismeretük szabályai szerint; teljesítsék, mint egy család tagjai, mely önökben jövő fentartóit látja; teljesítsék, mint hazánknak hű fiai, kikben az a jövő reményeit helyezi; teljesítsék, mint az emberiség tagjai, melynek legkiválóbb alakjai nem ismertek más életelvet, mint kötelességet és ismét kötelességet; teljesítsék végül, mint egyének, saját érdekükben! . . .

Kiindultam abból, hogy önökre nézve a kötelességnek két nemét különböztettem meg. A legalis, az előirt kötelességet, melynek teljesítését mindenkitől feltételeztem és egy rendkívüli kötelességet, melynek indokául felhoztam egyrészt az önök által választott különböző tudományágak egymás közötti dogmaticai összefüggésben rejlő nehézséget, másrészt hazánk specialis viszonyai tekintetéből fenforgó czélszerűségét e kötelességnek.

Most végül, annak indoklásául még csak az egyéni, saját érdekből táplált jogos ambíciót említem fel.

Uraim, én egyetemi ifjút, kiben ambíció nincs, képzelni sem tudok. Nem tudok képzelni oly ifjút, ki saját egyéniségére vonatkozólag egy szebb, egy jobb, egy boldogító jövőt forrón ne óhajtana; nem — olyan ifjút, ki a jövő boldog álmaival ne foglalkoznék; nem — olyat, ki physikai növekvésével tervei és reményeiben is nem növekednék.

A férfikorban beáll egy időpont, mikor lelke működésének irányát mogosztja: gondtalan perczeiben szívesen a multak édes emlékein mereng; különben a jövőbe tekint szintén, de ekkor rendszerint gondjainak komoly terhe ül homlokán.

Az ifjú életében ez nem létezik; szívének minden érzelme, agyának minden gondolata csak a jövőé de nem azé a komoly, sötét, bizonytalan jövőé, hanem azon reményekkel telített jövőendőé, melynek bármely

vidékére ha tekint, — a parnassushoz vezető utakon biztató jeleket lát. És ez így van helyesen!

Ez adja meg azon rúgót, mely benne minden nemes, szép és igaz eszme iránti lelkesültséget szül, nemcsak mint célpontok, de egyuttal mint jövő boldogságának megállapítására, reményeinek teljesülésére, azaz saját érdekeinek előmozdítására, biztosan vezető eszközök iránt is.

Ime tehát, mikor a tudományt szolgálja, áldoz a művészetek oltárán és közérdekű tettet visz véghez, egyszersmind egoismusának eszközeivé süllyeszti mintegy az igaz, szép és nemesnek ideáit.

Természetesen, mert az önérdek nincs ellentétben a közérdekkel, ha az előbbi jogosult.

Jogosult pedig akkor, mikkor az egyéni ambitió eszményeit, fáradhatlan munkával, kiapadhatlan szorgalommal és kivételt nem ismerő kötelességteljesítéssel törekszünk megközelíteni — megközelíteni mondom — mert elérni soha sem fogjuk. Nem azért, mert lehetetlen, hanem mert ilyen munka, ilyen szorgalom és ilyen kötelességteljesítés mellett és közben erőink és képességeink úgy izmosodnak, hogy mindig szebb, mindig tökéletesebb eszményeket tűzünk magunk elé.

Kivánom, hogy hazánk, nemzetiségünk, egyetemünk és önök saját érdekében a legmagasztosabb eszményeket is elérniök szerencsájük legyen! !

Kérve Isten segítségét, az 1885—86-iki tanévet megnyitom.

